

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТЪАРОМЕТЪР

Януари – Февруари 2021, брой 1

Георги Карасимеонов (Ред.)

Провеждането на изборите в епидемична обстановка е голямо предизвикателство пред страната.

На този етап ГЕРБ, според социолозите, е първа политическа сила, но правителството е с изключително ниски нива на доверие, а това може да доведе до изненади.

При силно фрагментиран парламент съставянето на управляваща коалиция ще изисква съгласието на най-малко три партии.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Януари – Февруари 2021, брой 1

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	7
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	8

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

В първите месеци на годината политическата ситуация се определяше от два основни процеса – мерките срещу коронавируса и подготовката за предстоящата предизборна кампания. Едно от основните предизвикателства пред страната е провеждането на избори в условията на пандемия.

През януари президентът, в чиито правомощия е да насрочи датата за парламентарните избори, започна консултации със здравните власти и политическите партии за набелязване на мерки за провеждане на честни и безопасни избори в условията на пандемия. Една от основните теми на консултациите бе свързана с искането правителството бързо да изработи здравен протокол за гласуването, така че гражданите да се чувстват в безопасност, а карантиниранията лица да не бъдат лишени от правото си на глас. Тези въпроси имат вече своето решение. Болните и карантиниранията ще гласуват с подвижни урни, каквито възможности дава Изборният кодекс и при други подобни случаи. Освен това бе взето решение членовете на изборните комисии да бъдат приоритетно ваксинирани. По време на консултациите опозиционните политически партии поставиха въпроса за честността на вота и опасенията от възможни манипулации от страна на управляващите. От ГЕРБ отвърнаха, че подобни изказвания ерозират допълнително доверието в изборния процес, а това ще отблъсне голяма част от българските граждани да отидат до урните. Опозиционните формации поискаха въвеждане на гласуване по пощата поне за българите в чужбина, като изразиха становище, че в сегашната епидемична обстановка това би било най-доброто решение. Управляващите отхвърлиха това предложение, като посочиха, че подобни фундаментални промени не могат да се правят непосредствено преди изборите.

В крайна сметка, президентът издаде указ за провеждане на изборите на 4 април. Той призова управляващите да предприемат всички необходими мерки за безопасно гласуване и провеждане на информационна кампания, за да не се стигне до ниска избирателна активност, което би поставило под въпрос легитимността на следващия парла-

мент. От ГЕРБ обвиниха Радев, че е избрал неподходяща дата, тъй като на 4 април е католическият и арменският Великден, което е неуважение към тази част от българското общество. Освен това, тази дата би затруднила гласуването зад граница, тъй като обикновено по празниците се налагат допълнителни ограничения за пътувания в редица европейски страни.

На 1 февруари по време на отчета за четвъртата година от мандата президентът Румен Радев обяви, че заедно с вицепрезидента Илиана Йотова ще се кандидатира за втори мандат. Държавният глава посочи, че ще разчита на подкрепата на всички български граждани и че не е водил преговори с политическите партии за своята кандидатура. Той също така заяви, че разчита на подкрепата на стотици хиляди социалисти, които счита за свое семейство и очерта основните приоритети пред страната. Сред тях са укрепване на държавността, върховенството на закона и възстановяване на парламентарната демокрация в страната. Радев посочи, че българските граждани искат промяна и унищожаване на порочния корупционен модел на управление, доказателство за което са протестите в страната през миналата година. Според президента, предстоящите парламентарни избори са ключови за премахване на сегашното политическо статукво и изрази мнение, че опитите да се запази сегашния модел на управление под формата на експертно правителство или правителство на националното спасение не са решение на проблемите, а запазване на политическото задкулисие. Радев заяви, че на страната е необходимо ясно демократично реформаторско мнозинство, което да възстанови държавността, да направи реформа на прокуратурата и да поведе решителна борба с корупцията. Президентът потвърди готовността си да внесе проект за промени в конституцията и това ще бъде една от първите му стъпки в следващия парламент.

В началото на януари Групата за наблюдение на демокрацията, принципите на правовата държава и основните права към Комисията по граждански свободи, правосъдие и вътрешни работи в Европарламента (ЛИБЕ) проведе ново изслушване за България, като

бяха констатирани предишните слабости по отношение на правовия ред в страната, медийната свобода и правомощията на главния прокурор. Евродепутатите не са останали удовлетворени от изслушването и отправиха писмено нови доуточняващи въпроси. Поискана бе информация за това колко пъти главният прокурор е отменил решения на прокурори от по-долните инстанции, отстранявал ли ги е временно против волята им и колко често е издавал писмени инструкции към тях по отделни казуси. Евродепутатите отправиха въпрос към прокуратурата до къде е стигнало разследването „Барселонагейт“, което се води и в Испания, за предполагаемо участие на премиера Борисов в пране на пари. От комисията ЛИБЕ попитаха и на какъв етап е разследването на снимките от къщата на премиера, показващи огромни суми пари, както и дали е направена техническа експертиза на записите с предполагаемия глас на Борисов, уличаващи го в обидни твърдения срещу политически опоненти. Тези въпроси са напълно основателни, след като в края на миналата година прокуратурата отказа да образува досъдебно производство като обяви, че от записите не може да се направи заключение, че е налице извършено престъпление. Прокуратурата, обаче, не пожела да каже дали експертизата е установила дали това е гласът на премиера. По отношение на снимките с пачките евро и кюлчета злато, заключението на прокуратурата е, че не може да се установи тяхната автентичност. Няма яснота и коя е жената правила записите, още повече, че от няколко интервюта на премиера може да се заключи, че той знае коя е тя. Въпросът е дали от прокуратурата са разпитали жената и дали ѝ е повдигнато обвинение? Тези неясноти показват, че определени факти около този случай съзнателно се прикриват.

След въвеждането на частичен lockdown заболяемостта в страната намаля. Въпреки това правителството продължава да демонстрира противоречиви и хаотични мерки. Особено тревожно е забавянето на ваксинацията, като страната заема последно място в Европа по брой ваксинирани. Към 20 февруари ваксинираните с две дози са 26 000 души. Една от причините е недостатъчната доставка на ваксини и решението на правителството да откаже по-голям дял от ваксините на Файзер-Бионтех и Модерна, за сметка на Астра Зенека, която е определена за масова ваксинация. Причината за избор на тази ваксина е по-лесното ѝ съхранение. Едва в края на февруари правителството взе решение за започване на масова ваксинация, като за всички желаещи ще бъдат осигурени така нар. зелени коридори. Въпреки че правителството започна масирана информационна кампания в медиите за полезността от ваксината, все още голяма част от хората се страхуват да я поставят, като 43% от тях засега не възнамеряват да се ваксинират. В последните дни на февруари положителните случаи на корона-вирус се увеличиха значително и достигнаха близо 2000 на дневна база.

Отношенията между България и Република Северна Македония продължават да бъдат крайно напрегнати. Обвиненията към България се засилиха в Скопие след блокирането на започването на преговорите на Република Северна Македония за членство в ЕС. Българската позиция остава непроменена, което провокира остри реакции от македонска страна. Нов опит за нормализиране на диалога и изглаждане на противоречията може да настъпи едва след парламентарните избори в България.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ ще се яви на предстоящите парламентарни избори за първи път в коалиция. Партньор на управляващите ще бъде Съюзът на демократичните сили /СДС/. Въпреки протестите през лятото миналата година и ниското доверие в правителството и премиера Борисов, ГЕРБ продължава да бъде първа политическа сила във всички социологически проучвания. Управляващата партия разчита на добре изградена клиентелна мрежа и на държавната администрация, които са основното електорално ядро на партията. От ГЕРБ разчитат на ниска избирателна активност и по-малка протестна мобилизация заради пандемията. При подобен сценарий решаващи за резултатите от изборите ще бъдат „твърдите ядра“ на големите партии, с каквито разполагат ГЕРБ и БСП. Опозиционните партии обвиниха ГЕРБ и правителството, че умишлено насаждат страх сред хората и не провеждат информационна кампания за изборите с цел по-малко хора да отидат до урните.

Основно предизвикателство пред ГЕРБ остават всичките скандали с премиера Борисов и възможността по време на кампанията да се появят нови компромати, дискредитиращи управлението. Укриващият се в Дубай бизнесмен Васил Божков заяви, че ще извади нови данни, уличаващи управлението и премиера Борисов в корупция. В интервю за националното радио Божков отново потвърди, че е дал над 60 млн. лева подкуп на финансовия министър Владислав Горанов, предназначени и за Борисов.

Самият Борисов почти всеки ден обикаля страната, водейки де факто предизборна кампания, използвайки служебните си ангажименти.

В БСП възникна поредното напрежение. Повод за това стана реденето на листите за парламента. Опозицията в партията обвини Корнелия Нинова и ръководството, че пренебрегват желанието на местните партийни организации в редица области на страната, като Пловдив, София, Велико Търново, Перник. Този разнотой вероятно ще има неблагоприятен ефект за мобилизацията на партията по време на предизборната кампания. Конфликтът между ръководството на партията и местния

лидер на БСП в Пловдив, Георги Гергов, достигна своята кулминация, като последният бе изключен от партията. Това доведе до остра реакция на ръководството на пловдивската организация. Кметът на Перник, Станислав Владимиров също се разграничи от БСП като обяви намерението си да се кандидатира за президент на следващите президентски избори. Владимиров обвини лидера на БСП в авторитарен стил на управление, който разрушава партията и води до отлив на гласове. Той заяви, че Нинова живее в свой собствен свят, като партията показва идейна безпътица и организационен хаос.

По отношение на бъдещото управление Нинова заяви, че ще подложи на вътрешнопартийно допитване, с кои формации партията да се коалира след изборите. Тя отхвърли възможността за голяма коалиция с ГЕРБ в опит да разсее спекулациите, че се водят тайни преговори с управляващата партия.

Решението на президента Румен Радев и вицепрезидента Илияна Йотова да се кандидатира за втори мандат доведе до противоречива реакция от страна на БСП. Няколко дни бяха необходими, за да се чуе позицията на партията. В края на миналата година на няколко пъти Корнелия Нинова отговори уклончиво дали партията ще подкрепи Радев за втори мандат, което стана повод за множество спекулации. Остана усещането за някакво напрежение между Нинова и президента. След като президентът обяви своята кандидатура, Нинова заяви, че решението относно Радев ще се вземе според устава на партията след парламентарните избори, когато ще започне процеса на номинации от партийните структури. Подобна неясна позиция от страна на партията внася смут сред редовите социалисти, а това може да има негативно отражение на предстоящите парламентарни избори. Още повече, че редица организации на БСП в страната излязоха с декларации за подкрепа на Радев.

ВМРО реши да се яви самостоятелно на парламентарните избори и така коалицията „Обединени патриоти“ се разпадна. Лидерът на партията Красимир Каракачанов заяви, че това е желанието на партийните структури. По думите му, ВМРО

вече е доказало, че може да участва успешно самостоятелно на избори. Доказателство за това са местните избори и тези за Европейски парламент. Каракачанов посочи, че в управлението формацията е изпълнила своите предизборни обещания – повишаване на доходите и пенсиите, модернизация на въоръжените сили. Решението на ВМРО за самостоятелно участие на изборите е рисков ход, защото на този етап партията е на ръба на преминаване на избирателната бариера. Дали ще успее да влезе в парламента ще зависи преди всичко от способността ѝ да консолидира около себе си националистическия вот. Но на това поле ще залагат и други патриотични формация – Атака, Воля и НФСБ.

След решението на ВМРО да не участва на изборите в коалиция с НФСБ, партията на Валери Симеонов се коалира с Воля на Веселин Марешки. Тази нова коалиция бе подложена на остри обществени реакции, поради това, че двамата ѝ лидери през последните години влизаха в остри пререкания, а дори и лични обиди. Марешки и Симеонов заявиха, че тези конфликти са забравени и това което ги обединява е обща програма, основана на патриотични и консервативни ценности. На този етап, обаче, шансовете ѝ за влизане в парламента са ниски.

Атака също ще се яви самостоятелно на изборите. Волен Сидеров заяви, че тези избори ще бъдат манипулирани, но въпреки това Атака ще направи всичко възможно да се представи добре на тях.

В ДПС се наблюдава висока електорална мобилизация в навечерието на изборите. Партията се доближава плътно до третата позиция, която на този етап се заема от „Има такъв народ“ на шоумена Слави Трифонов. ДПС отново защити позицията, че страната се нуждае от програма за догонващо развитие, което изисква широко политическо съгласие. Въпреки че бе издигнат за депутат от редица първични организации на партията, почетният председател на движението, Ахмед Доган заяви, че няма да се кандидатира за парламента. Бизнесменът Делян Пеевски получи номинации за народен представител от почти всички структури на партията. Лидерът на партията Мустафа Карадайъ посочи, че това показва оценката на хората за свършеното от Пеевски в началото на епидемията. Пеевски остава нарицателно име за корупцията в страната и решението на ДПС той отново да бъде в нейните листи показва силното му влияние в партията. Присъствието му в листите на ДПС е основна пречка партията да бъде приета като коалиционен партньор от останалите партии.

Социологическите проучвания показват, че Демократична България ще бъде сигурен участник в следващия парламент. Наблюдава се лек отлив на

гласоподаватели след пиковите стойности, които дясната формация регистрира по време на протестите миналото лято. Демократична България представи програма за ускорена модернизация на страната с два основни стълба: електронно управление с провеждане на административна реформа и възстановяване на върховенството на закона в страната чрез реформа в прокуратурата. По отношение на възможните коалиции след изборите от Демократична България заявиха, че не биха участвали в правителства с мандат на ГЕРБ или БСП, но не изключиха възможност за сътрудничество със социалистите в правителство, при което те са мандатоносител. Тази хипотеза обаче стеснява кръга от алтернативи, защото Демократична България би могла да получи мандат за съставяне на правителство, едва ако първите два опита са неуспешни. Лидерът на „Да, България“, Христо Иванов заяви, че биха си сътрудничили с всички формации, които са съгласни да направят радикална реформа на прокуратурата с промени в конституцията. Това отваря пространство за така нар. тематични мнозинства в следващото Народното събрание, без това да е свързано с даден коалиционен формат. Христо Иванов посочи, че големите въпроси за решаване пред страната са три: рестартиране на правовия ред, оздравяване на политическите институции, развиване на човешкия капитал в страната.

Партията на шоумена Слави Трифонов „Има такъв народ“ продължава да бъде трета политическа сила в социологическите проучвания. Формацията се регистрира като самостоятелен участник на изборите. От партията заявиха, че няма да се коалират с нито една от сегашните парламентарно представени политически сили, защото всички те за част от статуквото. Основните приоритети на формацията от които няма да отстъпят са – въвеждане на електронно дистанционно гласуване, мажоритарна избирателна система в два тура, въвеждане на субсидия за партиите от 1 лев, избиране на главния прокурор с преки избори от гражданите. Тези искания ще затруднят воденето на разговори след изборите за формиране на управляващо мнозинство, тъй като останалите партии трудно ще приемат някои от тези предложения.

„Изправи се! БГ“ на бившия омбудсман Мая Манолова се регистрира за участие в изборите заедно с така нар. „Отровно трио“, Движение България на гражданите, Движение 21 на бившата депутатка от БСП, Татяна Дончева и Единната народна партия на Мария Капон. Коалицията включи и лозунга от протестите „Мутри, вълн!“ към името на гражданското обединение на Манолова „Изправи се!“. Всички социологически проучвания показват, че „Изправи се! Мутри, вълн!“ ще преодолеят избирателната бариера. Мая Манолова бе сред първите политици, които обявиха, че застават зад номинацията на Румен Радев за втори мандат и ще го

подкрепят на предстоящите президентски избори в края на годината.

Манолова заяви, че основната цел на формацията е свалянето на ГЕРБ от власт и разграждането на корупционно-олигархичния модел в страната. Тя посочи, че в следващия парламент тяхното обединение ще търси съмишленици за провеждане на реформа на прокуратурата, смяна на Висшия съдебен съвет и отстраняването на Иван Гешев като главен прокурор. Включването на „Отровното трио“ към обединението повиши подкрепата за форма-

цията на Манолова, въпреки че проф. Велислав Минев се разграничи от решението на своите партньори – Арман Бабикиан и адвокат Николай Хаджигенов да участват в предизборната кампания като политици. Минев посочи като мотив и разочарованието си от извънпарламентарната опозиция, която не е надмогнала тясно партийните си интереси, за да вземе единствено правилното решение според него – общо явяване на изборите. Това по думите на Минев е стратегическа грешка, която може да доведе до победа на ГЕРБ и ново правителство на Бойко Борисов.

3

ОБЩЕСТВЕННОТО МНЕНИЕ

Проучване на Галъп проведено между 7 и 15 февруари показва нагласите на избирателите на старта на предизборна кампания. ГЕРБ продължава да бъде лидер в електоралните класации. За партията биха гласували 25,8%. БСП остават втори с 21,9%. Партията на Слави Трифонов „Има такъв народ“ може да разчита на този етап на 13,1% от българските граждани. При ДПС се наблюдава мобилизация и за движението биха гласували 12,4% от избирателите. Проучването на Галъп показва, че към този момент в парламента ще влязат още три партии - Демократична България с 6,8%, „Изправи се! Мутри вън!“ с 4,7% и ВМРО, които остават на ръба на преминаване на избирателната бариера с 4,2%.

Воля-НФСБ се подкрепят от 2,7% от избирателите, което поне засега не им дава големи шансове за влизане в парламента.

Правителството завърша мандата с едва 19% одобрение и 69% недоверие, което е измеримо с правителството на Орешарски през 2014 г. Народното събрание се ползва с доверието на 14% от българите, а 73% не одобряват неговата работа.

Проучването показва очаквана ниска избирателна активност – 43% от избирателите са заявили, че ще отидат да гласуват със сигурност. В реални изражение това се равнява на 2,9 млн. гласоподаватели.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Провеждането на изборите в епидемична обстановка е голямо предизвикателство пред страната. Нарастването на положителните проби през последните дни на февруари засилва опасенията за поява на трета вълна по време на предизборната кампания. Намерението на правителството да бъдат отворени ресторантите и заведенията от 1 март буди тревога.

Ако пикът на третата вълна е по време на изборите, това ще доведе до ниска избирателна активност, което ще постави под въпрос представителността и легитимността на следващото Народно събрание.

Епидемичната обстановка ще се отрази на предизборната кампания, като партиите ще използват преди всичко медиите и интернет за излагане на своите програми и позиции. Очакванията са за конфронтационна и компроматна кампания. На този етап ГЕРБ са първа политическа сила, но правителството е с изключително ниски нива на доверие, а това може да доведе до изненади.

БСП засега изостава от ГЕРБ. Вътрешните противоречия между различните крила в партията продължават, а реденото на листите стана повод за напрежение.

Най-големи са въпросителните около „Има такъв народ“. Слави Трифонов избра стратегията на изчакването. Прекалената пасивност, обаче, доведе до отлив на потенциални избиратели. Трифонов пази в пълна тайна хората, които ще оглавят неговите листи, като не са изключени и изненади и в тях да попаднат популярни лица.

На този етап мобилизацията за протестен вот остава ниска, поради умората на гражданите вследствие пандемията и ограничителните мерките. Това е в интерес на управляващите от ГЕРБ, които се надяват на по-ниска избирателна активност и така вотът да бъде решен от „твърдите ядра“ на партиите. Дори и да бъде първа политическа сила ГЕРБ може да изпадне в изолация и да не намери партньори, с които да управлява, особено, ако патриотичните формации не преминат избирателната бариера. БСП, Има такъв народ, и Демократична България заявиха категорично, че няма да се коалират с ГЕРБ.

При силно фрагментиран парламент съставянето на управляваща коалиция ще изисква поне три партии. Очакванията са за сложни и продължителни преговори за формиране на правителство, като ключова роля може да изиграе президентът, особено ако първите два опита за съставяне на правителство се провалят.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.

karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<https://bulgaria.fes.de>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Януари – Февруари 2021, брой 1

Провеждането на изборите в епидемична обстановка е голямо предизвикателство пред страната.

На този етап ГЕРБ, според социолозите, е първа политическа сила, но правителството е с изключително ниски нива на доверие, а това може да доведе до изненади.

При силно фрагментиран парламент съставянето на управляваща коалиция ще изисква съгласието на най-малко три партии.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>